OSMAN ÇAKMAKÇI

KONUŞMANIN İMKÂNSIZLIĞI ÜZERİNE BİR DİYALOG

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

6. basım

"Pek anlamadım. Hele konuşmanın böylesine büyük bir sorun yumağı olabileceğini hiç anlayamıyorum. Ayrıca gereksiz de buluyorum. Abartılı da–"

"Evet, ilk bakışta, konuşmak gibi basit bir eylemin böylesine karmaşık bir şeymiş gibi ele alınması saçma. Ama ilk bakış yanıltıcı olabilir, değil mi? Sanırım sen konuşmayı tek yönlü bir aktarım olarak anlıyorsun da ondan. Hâlbuki konuşma, merkezdeki bir noktadan dışarıya akıtılan bir ifade değildir. Aksine en az iki merkez noktanın karşılıklı birbirine akmasıdır. Yani 'ego'ların kendi kabuklarını çatlatması, o zırhta yarıklar açmasıdır. Konuşmak, bu anlamda insanın kendini yenmesini de gerektirir. Tehlikeli bir girişimdir bu; yani konuşmak tehlikeli bir girişimdir. İnsanın kendi varlığını tehlikeye atmasıdır."

"Allah Allah, şimdi de konuşmanın tehlikeli bir şey olduğunu söylüyorsun–"

9 786053 326083

Kapak çizimi: Bora Başkan

9 TL

Genel Yayın: 3426

OSMAN ÇAKMAKÇI

1965 yılında Trabzon'da doğdu. Babası ayakkabı tamircisiydi, annesi ev kadınıdır. İstanbul Darüşşafaka Lisesi'nde parasız yatılı okudu (1976-1984). Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden (1984-1989) sonra, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi (1989-1995). İlk şiiri 1982 yılında yayımlandı. Daha sonra *Yeni Yaprak, Geniş Zamanlar, Hürriyet Gösteri, Stüdyo İmge, Virgül, Cumhuriyet Kitap, Sombahar, Ludingirra, Kitap-lık, Göçebe*'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda dergide yazı ve şiirleri basıldı. *Radikal* gazetesinde ve pazar eki *Radikal İki*'de daha çok kitap yazılarıyla göründü. *Yeryüzü Düşleri* (1989-1990), *Göçebe* (1995-1998) ve *Haşhaşi* (2010) dergilerini yayımlayıp yönetti. Açık Radyo'da 'Açık Dergi' programı içinde "*Kitap Kullanma Kılavuzu*"nu yaptı (1999). Yayınevlerinde editörlük yaptı. Halen İstanbul'da yaşıyor.

Yayımlanmış kitapları: *Zakkum Avı* (Şiir, İskenderiye Kütüphanesi, 1991), *Uçuşan Ağaç* (Şiir, 1996, Göçebe), *Köryazı* (Şiir, Telos, 2005), *Bir Hiçlik Anatomisi* (Toplu Şiirler, Avangard, 2011), *Aşağılık Sanat* (Deneme, 160. Kilometre, 2012)

TÜRK EDEBİYATI

OSMAN ÇAKMAKÇI
KONUŞMANIN İMKÂNSIZLIĞI ÜZERİNE BİR DİYALOG

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2015
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
RÛKEN KIZILER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: KASIM 2015, İSTANBUL
VI. BASIM: OCAK 2020, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-608-3

BASKI
SENA OFSET
MALTEPE MAH. LİTROS YOLU SOK. NO: 2/4 İÇ KAPI NO:4NB9
ZEYTİNBURNU İSTANBUL
(0212) 613 38 46
Sertifika No: 45030

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Diyalog

konuşmanın imkânsızlığı üzerine bir diyalog

OSMAN ÇAKMAKÇI

Çizimler:
Bora Başkan

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

"İki insan arasında konuşmanın imkânsız olduğuna inandığını sanıyordum. Ama baksana sen benimle söyleşmeyi istediğini söylüyorsun. Bu bir çelişki değil mi?"

"İlk bakışta öyle görünüyor ama değil. Ben hâlâ konuşmanın, bir insanın anlatmak istediklerini bir başkasına tam olarak aktarabilmesinin imkânsız olduğuna inanıyorum. Ama yine de seninle, daha önce başkalarıyla olduğu gibi, konuşmak istiyorum; hem de karşılıklı birbirimize akmayı deneyerek."

"Ama bu bir çelişki değil mi öyleyse? Hem konuşmanın aslında imkânsız olduğunu söylüyorsun, hem de konuşmakta ısrar ediyorsun!"

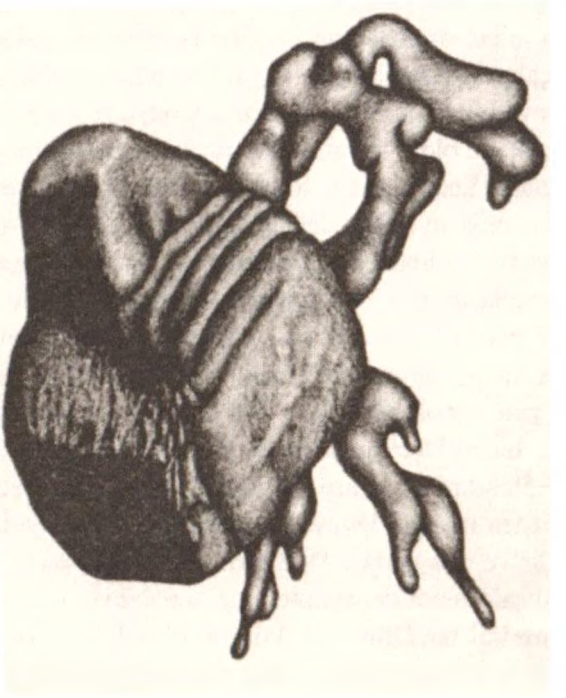
"Çelişki olduğu söylenemez, ama zorunluluk olduğu kuşkusuz. Doğru, bir insan bir başkasıyla tam olarak konuşamaz. Çünkü konuşmak, karşılıklı söylenenlerle ilerler; iki kişi konuşmayı birlikte inşa ederler. Bunun olabilmesi için de karşılıklı olarak birbirlerini anlamaları gerekir. Ben konuşmanın imkânsız olduğunu söylerken aslında iki insanın bir konuşmayı inşa etmek için gerekli olan karşılıklı anlamayı gerçekleştiremeyeceklerini savunuyorum. Bunun nedeni de sözcüklerin her birinin o sözcükleri kullananların deneyimlerini yüklenmeleri ve o deneyimlerin anısını taşıdıkları için de hiçbir zaman aynı sözcüklerle konuşamayışımız."

"Nasıl yani? Her birimiz aynı sözcükleri kullanırken aslında farklı sözcükleri mi kullanıyoruz?"

"Tastamam öyle!"

"Yani sözcükler birbirlerinin yabancısı; kendilerinin bile?"

"Evet, öyle denebilir. Ama bu yabancılık sözcüklere içkindir; yani onların doğasında vardır. Öyle değil mi ya, bir şeye adını koymak, onu adlandırmak, onu çağırmak için bir sözcük bulmak, aslında o şeyi, belki de o hakikati kendimizden uzaklaştırmak da olur aynı zamanda. Adını koyduğumuzda, aradaki mesafeyi de, dolayısıyla yabancılığı da kesinleştirmiş oluruz."

"Tam anlayamadım."

"Şöyle. Ben, bunu daha önce de defalarca tekrarlamıştım, bizlerin, yani insan varlığının, Dünyaya fırlatılmış olduğumuza inanıyorum. Dünyanın yüzeyinde yaşıyoruz biz. Doğa, gözlemleyebileceğimiz, ama asla anlayamayacağımız, içselleştiremeyeceğimiz bir düzenekte kendi kendisiyle barışık, kendisini sürekli yineleyerek varlığını sürdürür. Bu bize yabancıdır. Biz, Doğaya, Doğadakilere, Varlığa adlar vererek onu evcilleştirmeye, ona yakınlaşmaya çalıştık. Ama çelişki bu ya, ona adını verdiğimiz o efsunlu ve bilinmedik ilk an, bizim Doğadan kopuşumuzun da ilk anı oldu. Kendi bakışımız ve kavrayışımız doğrultusunda, kendimizden bakarak, Dünyaya ad verdik. Bu adlar onların adları değildi, onların zaten bir adı da yoktu ve belki olması da gerekmiyordu, bizim onlara verdiğimiz adlardı. Kutsal kitaplarda, 'Önce söz vardı' denmesi de bence Dünyanın ona ad verilmesiyle bizim için anlama kavuştuğunu gösteriyor. Söz olmasaydı, Dünya elbette yine var olacaktı, ama asla bizim Dünyamız olmayacaktı. Bizim Dünyamız da dediğim gibi gerçek Dünya değil, adlandırarak sahip çıktığımız, kurgusal, söze dayalı, sözden fışkıran Dünyadır. Demek ki Söz aslında bir vehimdir ve asla gerçek Dünyayı olduğu gibi işaret edemez. Ancak kendi deneyimlerimiz aracılığıyla icat ettiğimiz kurgusal bir Dünyada, kurgusal bir Dille, kurgusal sözcüklerle konuşuyoruz. Sadece kendi deneyimlerimizin anısını taşıyan, ama asla ortak deneyimlerin anısını taşıyamayan sözcüklerle. Bu, düşünebileceğin gibi, deterministik bir yaklaşım değil, varlığa içkin bir paradokstur. Bunu biraz daha açacağım elbette: Seninle karşılıklı bir diyalog inşa etmeye çalışarak; ve böylece Dilin sınırlarını, demek kendi sınırlarımızı genişletme çabası içinde."

"Gerçekliği sözcüklerin sıvısıyla sıvıyoruz öyleyse ve aslında sözcükler gerçekliği görünür kılmaktan çok karanlığa boğuyor."

"Böyle söylenebilir; ama sözcükler de olmasaydı, yani Varlığa adlar vermeseydik, onları tanıyamazdık da. Dediğim gibi, bu Dilin varlığına içkin bir paradoks."

"Yani yine de sözcükler, az da olsa işe yarıyor."

"Evet. Ama bu tamamen işe yaradıkları anlamına da gelmiyor. Neyse, konuşmanın neden imkânsız olduğuna dönersek; konuşmanın sözcükler aracılığıyla değil, duyarlıkla mümkün olduğunu, ne kadar mümkün olabilirse işte o kadar mümkün olduğunu düşünüyorum. Şöyle ki: Bir varlığı işaret ettiğini varsaydığımız sözcükler, onları kullananın salt kendisine ait çağrışımlarıyla yüklüdür. O sözcükleri duyan kişi de o sözcüklerin gösterdiklerini kendi bulunduğu yerden, demek kendi yaşamından bakarak, kendi duyarlığı içinde algılar. Birçok insanın karşılıklı bir konuşma inşa edememesinin arkasındaki neden işte budur: Yani herkesin kendi bulunduğu yerden, kendi Varlığının sınırları içinden Dünyayı ve başkalarını algılamasıdır."

"Ama bundan daha doğal başka ne olabilir? İnsan Dünyayı tabii ki kendi gözleriyle görecek, bu gördüklerini kendi sözcükleriyle anlatacaktır. Doğrusu da bu değil mi?"

"Tabii, herkes kendi sözcükleriyle Dünyayı tarif eder, tanımlar, demek kendi sözcükleriyle konuştuğu kendi Dilinin kodları içinde dile getirir onu. Bu doğaldır elbette; ama işte yine başladığımız yere dönmedik mi, tıpkı Dünyanın yuvarlak olmasının, aynı zamanda insanın başladığı yere dönmesi, yani aslında belirli bir başlangıç ve bitiş noktasının bulunmadığı anlamına gelmesi gibi: Yine Varlığa içkin bir paradoks. Öyle ki bu paradoks, bizim Varlığımızla birlikte vücuda getirdiğimiz bir şey. Yani, aslında biz biz olmasaydık, böyle olmaklığımızla bu Dünyada bulunmasaydık bu paradoks da olmayacaktı. Paradokstan kurtulmanın tek yolu onu yok etmektir ki, bu da çözüm değil, sorunu topyekûn ortadan kaldırmaktır; iptal etmektir."

"Sürekli paradokstan söz ediyorsun!"

"Farkındayım, ama bundan bir beis duymuyorum, zira paradoks insanı eyleme sevk eder. Ya ikilemden söz etmeye başlarsam o zaman daha kötü değil mi? Çünkü ikilem, yine kendi doğası gereği, eylemsizlik üretir."

"Peki, tamam!"

"İnsanın Dünyayı kendi bulunduğu yerden görmesi ve gördüklerini kendi yaşamından sızan sözcüklerle dile getirmesi kadar doğal bir şey elbette yoktur, senin dediğin gibi. Ve herkes zaten böyle yapar. Ama böyle yaptığını çok az insan fark eder. Bunu fark etmeyenler kendi Dillerinin, demek Varlıklarının sınırları içinde mahpusken, orada debelenip dururken, bunu bilenler, Dillerinin sınırlarını genişletmeye çalışarak o dört duvarın içindeki alanı da genişletmeye, demek kendi varlıklarını genişletmeye çalışırlar: Özgürlük budur. Dört duvar içinde, Dilin sınırları içinde bulunulduğunu bilerek, o sınırları hiç olmazsa genişletme çabası."

"Yani özgürlük de mi yok!"

"Özgürlük nedir ki! Albert Camus, özgürlük önemsizdir demiş, önemli olan ise dostluktur. Camus'nün bu söylediği de yine karşılıklı konuşmanın önemini ortaya koyuyor: Bunun asla tam olarak mümkün olamayacağını bilerek."

"Ne demek şimdi bu!"

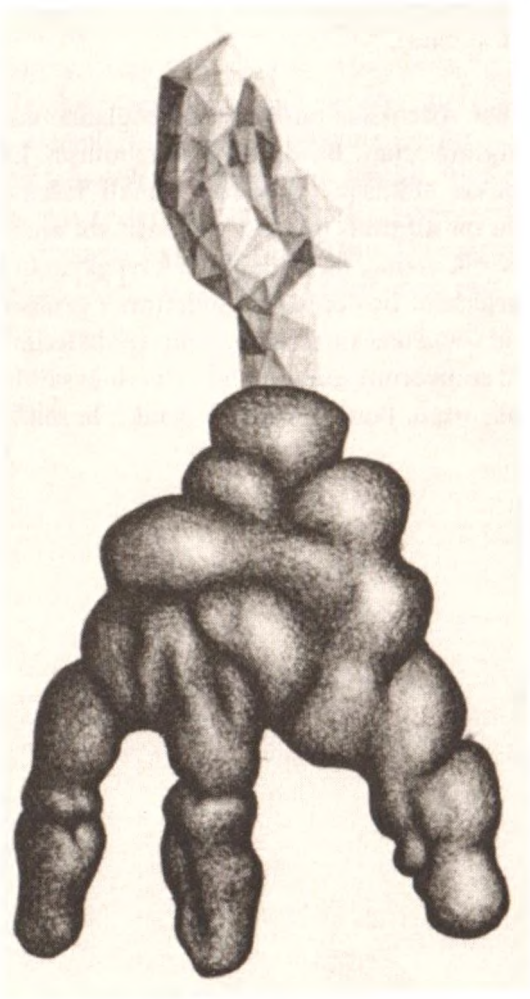
"Dur bir dakika, hemen sinirlenme. Camus, özgürlüğü yadsımıyor; nasıl yadsır ki, kendi yaşamını kendi doğruları doğrultusunda, birçok sıkıntıyı, hatta dışlanmayı göze alarak yaşamış insanlardan biridir o. Fransa-Cezayir savaşındaki tutumu yaşamının son yıllarında yapayalnız kalmasına neden olmuştu. Şimdi bile bu 'özgür seçimi'nin bedelini ödemeye devam ediyor: Şaibeli bir yazardır Camus. Özgürlüğün bedeli işte bu."

"Öyleyse..."

"Camus'nün dediği şu sanırım: Özgürlük birincil öneme sahip değildir. Önemli olan dostluktur; demek konuşabilmektir. Yine aynı yerdeyiz. Benim için de geçerli bu. Şimdiye kadar özgürlüğümden ödün vermedim. Özgürlük bir açıdan ahlak sorunudur da. Özgürlüğümden ödün vermek onursuzluk olurdu, tabi olmak olurdu. Kendi varlığımı ancak özgür olarak gerçekleştirebilirim, yaşamı algıladığım gibi ancak özgür olursam yaşayabilirim; kendi varlığımın, sezgilerimin, aklımın götürdüğü yere ancak böyle götürebilirim. Şunu söylemek istiyorum aslına bakarsan. Özgürlük uzaklarda bir yerde bizi bekleyen, ulaşılması gereken, mistik ya da ideal bir şey değildir; o buradadır; hemen yanı başımızda; gerçekleştirilmeyi, özgür bırakılmayı bekliyordur. Bir hülya değil yani. Bana ışık tutan kitaplar okumuşumdur; yani benimle konuşan kitaplar. Bunlardan birinde Caudwell, 'Özgürlük insan ilişkilerinde saklıdır' diyordu. Bu cümle beni özgürleştirdi. Özgürlük, ulaşılması gereken soyut bir hedef değil, gündelik yaşamımızın içindedir. Özgür olabilmek için bir başkasının daha bulunması gerekir. Öbür türlüsü bir başınalıktan başka nedir ki? Bir başkasının daha bulunması, özgürlük konusunda da bizi aynı yere getiriyor. Konuşmaya, karşılıklı bir söyleşi inşa etmeye, demek bir Dünya tasarımı kurmaya ve bu tasarım içinde kendimizi özgür kılmaya. Sözcükler, taşıdıklarını varsaydığımız anlamları bir başkasına iletmek için aracılık yaparlar. Kimi zaman güdükleşir ve takatten kesilirler: O zaman sözcüklerin özgürleştirilmesi gerekir. Kendi anlamlarını genişletmeleri gerekir. Bu anlamı bir başkasına taşıyarak onun da kendi sözcüklerinin ufkunu açmasına yardımcı olur. Tabii iyimser bir varsayım bu. Ama her şey aslında varsayıldığı oranda var olmuyor mu? Yok sayarsanız yoktur; varsayarsanız vardır gibi bir şey. Varsaymak, var olmaya olanak tanımak gibidir."

"Konu biraz dağıldı galiba."

"Evet, haklısın, kendimden geçmişim. Sözcüklerin büyüsü işte bu; kendinden geçirerek asıl kendine getirir insanı."

"Sözcüklerin zaten belirli bir anlama sahip olduklarına dair bu kadar kuşkucu olmanı anlayamıyorum doğrusu. Böylesi bir tedirginlik insanı nasıl özgür kılabilir ki? Konuştuklarının hiçbir zaman bir başkasına ulaşamayacağını düşünmek, buna inanmak, umutsuzluktan başka ne yaratabilir!.."

"Ben sözcüklere tamamen bel bağlamamak gerektiğini düşünüyorum. Bu da beni belki mutsuz kılıyor, ama kesinlikle umutsuz yapmıyor. Çünkü farkında olmak, daima bir kurtuluş hamlesi yapmaya yol açar. Ahmakça iyimserlik yerine, farkındalıktan kaynaklanan kötümserliği yeğlerim. Böylece Dilin sınırlarının genişletilmesi gerektiği sonucuna varıyorum, onun verdiklerini bütünüyle kabul etmiyorum, ama verebileceklerinin sınırlı olduğunu da biliyorum. Buna mutsuzluk denilebilir mi!"

"Bilmem."

"Öyle değil mi ya, sözcükler önünde sonunda daha önce var olduğunu varsaydığımız, ya da kendi aracılıklarıyla görünür kıldıklarını varsaydığımız anlamların taşıyıcılarıdır. Ya da sözcüklerle daha önce hiç karşılaşılmamış, hiç yaşanmamış, dolayısıyla önceki yaşantılarla kıyaslanamadığından bilinmez olduğu için var olmadığı da söylenebilecek anlamları inşa ederiz; vücuda kavuştururuz. Derler ya, bir 'gösterilen'i 'gösteren'dir sözcük. Ama çoğu zaman gösteren 'gösterilen'i tam olarak gösteremez; anlam Dil ile örtüşmez, ya da daha doğrusu, Dil anlamı taşıyamaz, anlam Dilden taşar. Bunu söylüyorum ben."

"Tamam."

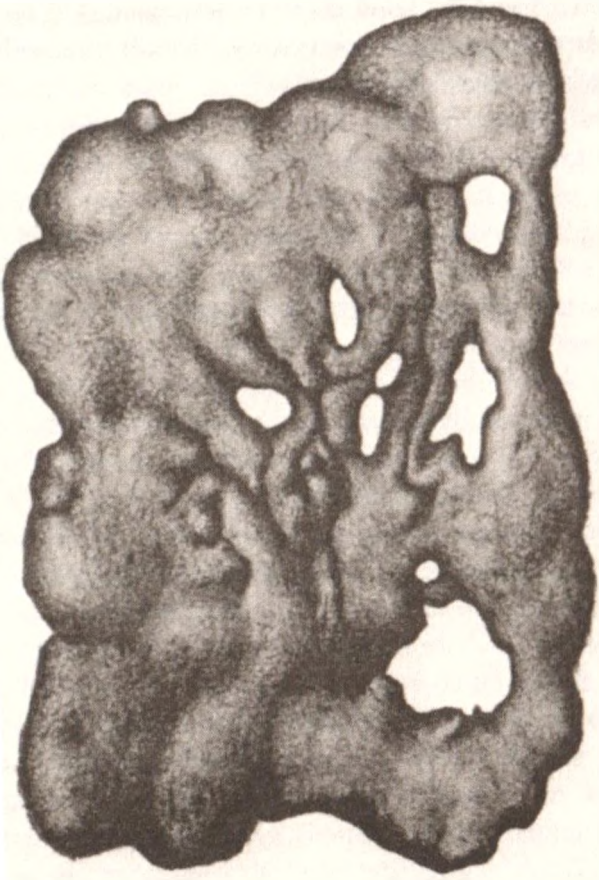
"Bir konuşmanın inşa edilebilmesi için sözcüklerin öncelikle bir anlam aktarması gerektiğini ileri sürüyorum. Ama bu anlamı iletmekte sözcüklerin, daha önce de belirttiğim nedenlerden dolayı, yetersiz kaldığını söylüyorum."

"Yani?"

"Yani, şu: Ben sözcüklerle değil, ancak duyarlıkla, yani sözcüklerin bir öncesinde bulunan dünyada, konuşmanın bir nebze de olsa mümkün olduğuna inanıyorum. Yani, anlamak, sözcüklerle değil, duyarlıkla mümkündür diyorum."

"Sözcüklerin öncesinde bir başka dünyanın, duyarlık dünyasının var olduğunu söylüyorsun yani. Ve asıl karşılıklı konuşma ve dolayısıyla anlaşma, çünkü karşılıklı olmadan konuşma ilerleyemez, böyle olabilir. Evet, anladım!"

"Duyarlıkla anlaşılır, ama bu duyarlığı aktarmak da, yine ve maalesef, mahkûm olduğumuz Dil ile, o Dilin sınırları içinde mümkündür. Demek ki şöyle bir noktaya geldik. Bir insanın duyarlığını bir başka insana mümkün olabilecek en eksiksiz biçimde aktarabilecek bir dil var mıdır? Ki bir duyarlık bir başka duyarlığın nezdinde görünür olsun, şeffaf ve geçirgen olsun! Burada işte başka bir işarete geri dönüyoruz. Böylesi bir dil arayışı müzikte en aşırı uçlara gitmiştir, ama o da yine insanın kabuğuna, demek Varlığına çarpmaktan kurtulamamıştır. Müziği yazdığımız notalardır bu çılgın dil!"

"Müziğin insanın aklını bertaraf ederek doğrudan Varlığına ulaştığı söylenir. Sanatların en yücesidir müzik."

"Öyle derler, ama ben buna, yani müziğin sanatların en yücesi olduğuna katılmıyorum. Bence o yüce sanat şiirdir. Her neyse... Ben müziğin o çılgınca girişiminin, yani bir duyarlığı, bir anlık deneyimi dondurup, sesi notanın içine hapsederek sonsuzlaştırma projesinin de başarısızlıkla sonuçlandığına inanıyorum. Müzik aldatıcıdır ve üstelik kendisi de aldanmıştır."

"Bütün sanatlar aldatıcı değil mi sanki... Müzik neden diğerlerinden daha aldatıcı olsun."

"Haklısın, bütün sanatlar aldatıcıdır; şiir de öyle. Dediğim şu: Müzik bütün sanatların içinde en iddialı olanıdır da aynı zamanda. Aslında çılgınca bir şey: Sesleri notalarla 'yazmak'. Yani bir anın, bir çakımın, bir mucizenin 'yazılmasına' yeltenmektir bu. Şöyle ki: Diyelim Berlioz, bir an, ruhundan fışkıran, o ana kadar bütün yaşadıklarının, bütün her şeyin işte o anın yaşanması için yaşandığı o anı, o ruhsal yoğunlaşmayı, kafasında seslenen seslerle duyuyor ve o anın deneyimini, coşkusunu müzikleştiriyor. Ve o müziği, yani o anı, 'muhafaza' etmek için, sesleri notalar biçiminde yazıyor. Sesleri bir tür 'dondurmak' gibi, ya da 'mumyalamak' gibi algılıyorum bunu ben. Yani o 'fani' anı, o anda duyumsadıklarını 'fanilik'ten kurtarıp 'ölümsüzleştirmek', her daim var kılmak istiyor. Ona bir biçim vererek, o müziği yaparak, üstüne üstlük bir de onu notalar hâlinde yazarak, o anı 'konserve' ediyor. Bunu, bu 'ebedileştirmeyi', yaşadığı anın 'gerçekliğini' göstermek, bunu öyle ya da böyle bir başkasına aktarmak, bu şekilde gerçekliğin sadece kendisi tarafından deneyimlenmiş anını gerçekliğe katmak istiyor. Ki gerçekliğin alanı genişlesin; denize atılan bir taşın çevresinde oluşan, giderek yarıçapı büyüyen halkalar gibi, sanat eserleri de aslında gerçekliğin 'algılanabilecek', ama şu ya da bu şekilde bazılarımızın algılayamadığı alanlarını, tıpkı bu iç içe olan ama birbirlerini içererek genişleyen, yayılan halkalar gibi genişletir. Hatta öyle ki, şunu bile söyleyebilirim, tıpkı evrenin genişleyerek kendi uzamını, demek kendini var etmesi gibi, sanat gerçekliği 'genişletir' ve var eder. Böylece de aslında bize karanlık olan ve belki de aslında daha önce hiç var olmamış olanlar, gerçeklik kazanır. Her neyse... Müziğin aldatmaya en uygun sanat olduğunu söyle-

mem bundan. Bir kere şu: Bir ses, bestecinin kendisi tarafından nasıl olabilir de aslına tamı tamına sadık kalınarak 'yazılabilir', demek 'korunabilir'? İkincisi, diyelim ki besteci sesleri 'gerçek'ten oldukları gibi, aslına tamı tamına sadık bir biçimde 'kendisi olarak' yazmayı başarabildi. Peki bu 'gerçek' beste yeniden çalındığında kendisini aslı gibi yineleyebilir mi? Yani dinlediğim müzik gerçekten de bestecinin o an 'duyumsadıkları'nı, deneyimlediklerini o andaki gibi yansıtabilir mi? Ben her ikisinin de mümkün olduğuna inanmıyorum. Mümkün olamaz, zira, birincisini ele alırsak, bir anın çakımını o anın kendi 'anlamını' dondurarak bir başka dile, burada notalara, 'tercüme' edemeyiz. İkincisinde de, hiçbir 'yorumcu', bestecinin kendisi de, bir besteyi olduğu gibi, kendisi olarak, 'gerçek hâli'yle yeniden çalamaz; yani 'gerçekleştiremez'. Demek, insani bir deneyim ve bu deneyimle edinilen bir 'gerçeklik bilgisi' bir başkasına olduğu gibi aktarılamaz. Bırakalım bir başkasına aktarılamamasını, yinelenemez de. Demek ki, sanatların en soyut olanı, yani 'form'a en az bağlı olanı, duyulamaz olanı duyurmakta en yetkin olduğu iddia edileni de 'konuşamıyor'. Bu, sanatın gereksiz olduğu anlamına elbette gelmez. Sonuçta sanat eseri, durgun ya da dalgalı ya da akar, hiç fark etmez, bir suya rastgele fırlatılmış bir taş gibidir. Ve her taş, öyle ya da böyle, çevresinde halkalar oluşturur; gerçeklik katmanları diyelim bunlara. Sanatın işlevini, demek konuşmaya olan katkısını, bu halkalar aracılığıyla tartışabiliriz seninle."

"Şimdi sen sanırım konuşmanın ilk başladığı dünya olan duyarlık alanının sanat ile işleneceğini, verimli kılınacağını, genişletileceğini söyleyeceksin. Sözcükler duyarlığa, duyarlık da sanata bağımlı olduğuna göre... Benim anladığım bu: Duyarlık işlenmesi gereken toprak gibi sanki."

"Tastamam öyle. Ama önce bir konuya daha değinmem gerekiyor."

"Evet, evet. Sen konuşan, ben de dinleyen konumundayız burada. Bu 'diyalog' giderek 'monoloğa' dönüşmüyor mu sence de? Sen aktaran, ben de aktarılanız sanki! Karşılıklı konuşmada iktidar meselesine ne diyeceksin? Bir tür iktidar kurmak değil mi senin tek-yönlü bu 'monoloğun'?"

"Haklısın; ama şunu da unutma ki, konuşmanın aslında imkânsız olduğunu savlayan benim; doğaldır ki bunu sana açıklamam gerek. Sen de buna ilgi gösterdiğine, demek böyle bir sorunu, belli belirsiz, belki alttan alta hissettiğine göre, bunda niye bir iktidar sorunu aramak zorundayız ki? Bu denli de kuşku duymamız gerekmez birbirimizden. İktidar kurma kaygısında haklısın elbette; bu konuda 'duyarlı' olmamız da gerek: Ama asla 'denge'mizi kaybetmemeliyiz: Aşırılık ilginçliktir elbette, ama bir süre sonra her ilginç şey gibi can sıkıcı da olabilir; olur! Her neyse, bu yaşamın her anında karşımıza çıkan iktidar sorunu üzerinde daha sonra konuşuruz... Daha sonra konuşuruz diyerek konuşmaya hükmettiğimi düşünebilirsin, ama dediğim gibi bu çok aşırı bir yorum olur, her nasıl 'yorumlarsak' yorumlayalım gerçekleştirmekte olduğumuz ve giderek daha da sükûnetle sürdüreceğimizi sandığım, konuşurken hem sözleri hem de kendimizi açacağımıza inandığım, üstüne üstlük başlamayı da başardığımız bir süreç bitmiş olacak: Hâlbuki başlayan kendi sonunu bulana değin devam etmeli: Kendiliğindenlik ancak şeffaflık ve samimiyetle kendi yolunu bulabilir. Bu nedenle konuşmanın en önemli gereklerinden biri de sanırım birbirimizden 'olumlu' kuşkulanmamız, birbirimizi konuşmayı inşa etmeye sevk etmemizdir. Aksi takdirde başlamış olan, bir müdahaleyle sekteye uğratılmış, demek kendini gerçekleştirememiş olarak ka-

lacaktır. Bu da, yani yarım kalanlar da bir kanser hücresi gibi biçimini kaybeder, amorflaşır, çürür ve kara boşluklar oluşturur. Gerçek, bu kara boşluklar tarafından soğurulur: Kanser! Yani, bak ne kadar kendimi zorluyorum; senin beni yanlış anlamaman için; bu hem senin, hem de benim için zor."

"Niçin 'Daha sonra konuşuruz' diyorsun öyleyse?"

"Öyle diyorum çünkü daha önce söyleyeceklerim daha sonra söyleyeceklerimin zeminini oluşturacak. Konuşma, belirli bir anlamı ortaya çıkarmak için kendi düzenini sürdürmelidir de ondan."

"Biçim sorunu ve mantıki temellendirme yani?"

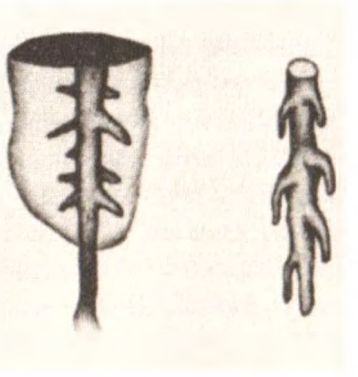
"Bu ikisinden de maalesef kaçamayız. Görmezlikten gelemeyiz."

"Peki, peki. Söylemek istediğin neydi?"

"Bir dakika, az biraz nefes alayım. Kafamı toparlayayım... Sanat, duyarlık alanının genişletilmesinde çok büyük katkılarda bulunur. Ama burada işte, en önemli sorunlardan biri devreye giriyor: Sanat nedir? Sanatı sanat yapan özellikler nedir? Bir sanat eserinin mutlaka dönemin estetik kabullerine uygun mu olması gerekir? Diğer sanat eserlerine benzemeyen bir eser sanattan sayılmayacak mıdır? Ayrıca sanatçı kendini nereye nasıl yerleştirecektir? Bu tür sorunlar da işte hep çözülmeyi bekleyen, üzerinde yüzyıllardır uzlaşmaya varılamamış, belki uzlaşılması da gerekmeyen sorunlar. Sonuçta haklısın, tanımlar öyle ya da böyle belirlemeler ve sınırlandırmalardır. Yani mantık konusunda söylediklerinden bahsediyorum. Mantık, tarihi boyunca birkaç kez dönüşüme uğradı: Aristoteles mantığı, iki bilinmeyenli mantık, çok bilinmeyenli mantık vs, vs gibi. Yani Dünya hakkındaki bilgilerimiz değiştikçe, bu bilgileri kavramamızı, değerlendirmemizi kolaylaştıracak yeni mantık düzenekleri oluşur. Demek Dünyanın bilinmedik yönlerini keşfetmek zorunda kaldıkça bu keşfi anlamamızı kolaylaştıracak mantıklara gerek duyarız: Daha da kestirme söyleyeyim: Dünya bize ancak yeni mantıksal yaklaşımlar çerçevesinde kendini sunar: Aksi takdirde kilidi açılmaz. Ama ben yine de bütün bunlardan dolayı işte, çünkü Dünyayı daha çok açtıkça mantığın da değiştiğini gördüğümden, mantığın mutlaklaştırılmasını anlayamıyorum; bunu doğru da bulmuyorum. Henry Miller'ın sözlerine katılıyorum ben. Diyor ki: 'Delilik mantığı yitirmektir, gerçekliği değil. Çünkü bütün insanlar sustuğunda gerçeği gösteren kanıtlar vardır.' Sanat da işte yürürlükteki 'sağlıklı' mantığa diklenmenin yollarından biri değil midir? Bunu da yeni gerçekleri açığa çıkararak yapar."

"Öyleyse gerçekliğin aslında bize kapalı olduğunu mu söylemek istiyorsun? Bize kendini açmadığını, ancak öyle ya da böyle kendi 'icat'ımız olan 'mantık' ile parçalı da olsa gerçekliği algılayabildiğimizi, 'nedensellik' zinciri kurabildiğimizi, böylece de bir ölçüde onu 'insanileştirdiğimizi', yani kendi evcil evrenimize dâhil edebildiğimizi... değil mi?"

"Haklısın. Gerçekliğin algılanışı tarih boyunca sürekli değişim gösterdi. Bu değişim, bizim onu kendi hafsalamızın sınırlarının içine dâhil edebilme sürecimizdi aslında. Yani biz, 'mantık düzeneği' ile onu kendi varlık dünyamıza ekleriz. Bu düzenek, işte yine aynı yere geliyoruz, Dünyayla kendi insani boyutlarımızın elverdiği ölçüde, elimizden geldiğince genişletebildiğimiz 'mantık düzeneği'mizle, en başından dışında olduğumuz, bize yabancı olan, bizi kendi içine dâhil etmeyen Dünyayla konuşabilme çabamızdır aslında. Ama, Dünya bizimle konuşmaz, belki daha doğrusu şu, Dünya bize göre konuşmaz, o kendi şarkısını söyler. Biz ise bu şarkıların melodisini duyduğumuz ölçüde, onunla çok dar kapsamlı, çok kısa ve sonunda hep 'monolog' hâline gelen sözcüklerle konuşmaya çaba gösteririz. Bu konuşma gayretinde 'mantık'ın, ama dediğim gibi, sürekli değişen mantığın ve elbette ki sanatın elzem desteğini alırız. Bu destek olmadan Dünya ile aramızda sağırlar diyalogundan başka bir şey mümkün olmaz. Şunu bir daha vurgulayayım: Dünya, biz onunla konuşmaya çalışmadığımız sürece, bizimle konuşmaz. Çünkü o bize bakmaz; bizimle ilgilenmez. Bizim onunla konuşmaya ihtiyacımız vardır; onun değil."

"Mantık ile sanatın bu konuşmada 'hayati' bir önemi var öyleyse..."

"Elbette. Ama sanat, mantığı kapsar. Yani, sanat mantığı genişletir. İlk bakışta çok sağlam bir zemin gibi görünen mantık, aslında Dünyanın sesini duymakta, yine kendi çerçevesi içine sıkışmışlığından dolayı, yetersiz kalır. Mantık, aklın ve duyarlığın dört duvarıdır. Tıpkı Dil gibi. Bu dört duvarın olabildiğince genişletilmesi gerekir: Dünya dört duvardan ibarettir. Özgürlük, sanat ve konuşma bu dört duvar bilincine sahip olunan yerde, bu dört duvarın sınırları içinde mümkündür işte."

"Mantığa hem Dünyayla konuşma çabamızda önemli bir yer veriyorsun, hem de neredeyse hakir görüyorsun onu."

"Hakir görmek değil benimkisi, sınırlarını bilmek. Hem bunun tam aksini yaşıyoruz. Yani mantık, sanatı, hayal gücünü, kendi işleyişiyle tanımlayamadıklarını hakir görüyor, reddediyor. Ama dediğim gibi, elde ettiğimiz yeni bilgilerle, yaşadığımız yeni deneyimlerle hayal gücünün mantık tarafından görmezlikten gelinen gerçekleri mantığın sınırını genişletir: Örneğin kuantum fiziği çok bilinmeyenli mantığı ileri sürmüştü. Bu açıdan bakıldığında, mantığın gerçekliği tanımlamakta gerekli olduğu, ama asla kendini her şeye yeter görmemesi gerektiği ortaya çıkıyor. Dünyayla konuşurken mantık kekemedir de sanat su gibi konuşur! Mantık haddini bilmelidir, zira 'akıl' onun sınırlarını çizer; duyarlık ise aklın ve onun kendini beğenmiş cihazı mantığın mümkün değil tanımlayamadıklarını, tanımlama ihtiyacı duymadan, dışavurur, görünür kılar, Dünyanın ve onun yüzeyinde yaşayan bizim 'gerçek'lerimizin üstündeki kabuğu soyar. Konuşmak işte insanın kendi kabuğunu soymasıdır. Karşılıklı konuşmak ise karşılıklı olarak kendi kabuklarımızı soymamızı gerektirir. Konuşarak birbirimizin çevresini saran, varlığımızı kaskatı kesen katmanları bir bir çeker, bir elmayı soyar gibi, kendi özümüzü, demek karşılıklı özlerimizi ortaya çıkarırız."

"Karşılıklı konuşmaya başladığımızdan bu yana sürekli, tam anlamıyla, eksiksiz konuşmanın mümkün olmadığını ileri sürüyorsun. Diyorsun ki: Konuşmak imkânsızdır, ama buna karşın konuşmaya çabalamakta ısrar etmeliyiz. Konuşabilmenin Dilden başlamadığını, zaten Dilin bizim varlığımızın dört duvarı olduğunu söylüyorsun. Bu Dilin dört duvarının asla yıkılmayacağını, ancak duvarlar arasındaki alanın genişletilebileceğini öne sürüyorsun. Bu da ancak, konuşmanın asıl başladığı ve gerçekleştiği yer olan duyarlık alanının genişletilmesi, verimlileştirilmesi, hassasiyetinin artırılmasıyla mümkün olur diyorsun."

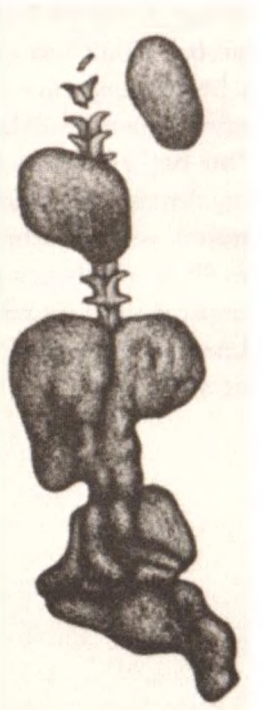
"Tabii, biz sözcüklerle konuşuruz, ama sözcükleri nereden, nasıl kullanırız: Onlar bize duyarlık alanımızdan gelir; daha doğrusu oradan kendilerini dile fışkırtırlar zaten."

"Evet, evet. Ancak duyarlığın da genişletilebilmesi sanat ile mümkün olur diyorsun sen. Öyleyse bana açıklar mısın, sanat nasıl bir şeydir ki neredeyse o olmazsa biz belli bir dilin sınırları içinde kalıp hep aynı kısır sözcüklerle konuşmaya mecbur kalacağız? Nasıl böylesine önemli olabilir?.."

"Seninle bu konuda 'konuşmaya' çalışayım. Ama bunun için senin de bana, bu konuşmayı var edebilmemiz için, katkıda bulunman gerekir. Bunu esirgeme benden... Konuşmamızın başında da söylediğim gibi, biz, ne yazık ki, kendi doğamız gereği, Dünyayla ve Dünyanın bize sunduklarıyla, ancak kendi bulunduğumuz yerden, kendi varlığımızın sınırları içinden konuşabiliriz. Sözcükler, en başından, sanırım senin de kabul etmiş olduğun gibi, bizim kendi yaşantılarımızın yükünü taşır. Yani, sözcükler, onun kaynağı olan duyarlığımız, kendi yaşantılarımızla şekillenir, biçim kazanır ve bir noktadan sonra da kalıplaşıp kaskatı kesilir. Her neyse... Demek, kendi bireysel yaşantılarımız biçimler bizim dilimizi, varlığımızı, duyarlığımızı. Bu, şu demektir: Herkes, kendine yazgılıdır; kendi bulunduğu 'yer'e hapistir; kendi konumunda çakılıdır. Bu 'yazgı' ancak ve ancak en derin bir şekilde 'sanat' tarafından belki, yeni baştan olmasa da, bu mümkün değildir, yeni bir yatağa akabilir."

"Sanat bunu nasıl yapacak ki–"

"Sanırım, benim kendi yaşantılarımdan ulaştığım sonuca göre, gördüğün gibi, herkes gibi ben de ancak kendi yaşantılarımı temel alarak, ama yine de kendi yaşantılarımı sorgulayıp sarsarak, onun kaskatı kesilip taşlaşmasına izin vermeyerek, kendimden yola çıkarak konuşabiliyorum, sanat bize bir başkası olabilmeyi öğretir. Bu müthiş bir olanak. Lanetli şair Arthur Rimbaud, ateşi çalan şair, 'Ben bir başkasıdır' demişti. Bu ne demektir? Şu: Ben, Dünyayı sadece kendi bulunduğum yerden, kendi duyarlığımın izin verdiği ölçüde görmemeye çabalıyorum. Demek kendi Varlığımın sınırlarından taşmaya çalışıyorum. Böylece de Dünyayı algılamakta kaskatı kesilmiyorum. Velhasılı, sanat bize bir başkası olmayı öğretir. Belki kendi sınırlı ömrümüzde, kendi sınırlı algılayışımızla, kendi yaşantılarımızla asla fark edemeyeceğimiz 'ruh hâlleri'ni yaşamamızı sağlar. Örneğin, roman okurken, romandaki kahramanların yaşadıkları aracılığıyla, bizim belki de daha önce hiç karşılaşmadığımız bir durumu ve bu durumun o karakter üzerinde yarattığı etkiyi, tam olarak yaşayamasak da, bu mümkün değildir, en azından tanırız. Bu roman bize bilmediğimiz bir ruh hâlini, bir gerçekliği tanıtır. Ve gerçek hayatta, sözlerimi romanın 'kurgusal bir hayat' olduğunu kabul ederek söylüyorum, ki bu da tartışılır, bizi böylesine bir gerçekliğe hazırlar; benzer bir durum içinde olan insanları anlamamızı kolaylaştırır. Artık yeni bir durum bizim için aslında yeni bir durum olmayacaktır; çünkü onu daha önce bir başkasının yaşadıkları aracılığıyla tanıyoruzdur. Gerçi hayatta da, bire bir yaşantılarımız da böyle bir düzenek içinde, bize yeni bir yaşantıyı, belki de hiçbir zaman karşılaşamayacağımız bir insanlık durumunu gösterir. Bu, duyarlığımızı genişletir; diğer insanlara karşı hoşgörüyü artırır. Bu roman bize, bir gerçekliği daha göstererek, gerçeklik sınırımızı genişletmiştir."

"Sadece sanat mı yapabilir bunu?.."

"Evet, sadece sanat yapabilir, tabii kendi gerçek yaşantılarımızın yanında. Hatta gerçek yaşantılarımızdan da çok. Zira, biz yaşantılarımızı kendi bulunduğumuz konumun kısırlığı içinde yanlış yorumlayabilir; hoşgörüden çok kendi içimize kapanmayı seçebiliriz. Hâlbuki sanat eseri, bize bizim yaşadıklarımızın dışında; bir başkasının yaşadıklarını anlatarak Dünyaya bulunduğumuz yerden farklı bir noktadan bakabilmemizi sağlar. Bizi bir başkası yapar. Aslında her okuduğumuz romanla, şiirle, gördüğümüz filmle sürekli yeni kişilikler ediniriz. Her yeni kişilik, her yeni 'bir başkası' bizim Dünyaya farklı açılardan bakmamızı, demek duyarlığımızı genişletmemizi, sonuç olarak konuşma yetimizi artırmamızı sağlar. Zira, konuşabilmek için ilk önce anlamak gerekmez mi? Anlamak da ancak konuştuğumuz kişinin bulunduğu yerden Dünyaya bakabilme yetisini gerektirir. Anlayarak, demek yenilerek, konuşur, anlatırız."

"Ne demek şimdi bu yenilerek anlamak? Yani anlamak için karşımızdakine yenilmemiz mi gerekir?"

"Evet, bunu çok kesin söylüyorum: Anlamak, anladığımıza yenilmektir. Anladığımız insanın daima gerisine düşmektir."

"Hâlbuki ben tam aksini düşünüyorum. Anladığımız zaman öne geçeriz ve anladığımız insanı istediğimiz doğrultuda yönlendirebiliriz. Anlamak, daima önde olmaktır bana göre."

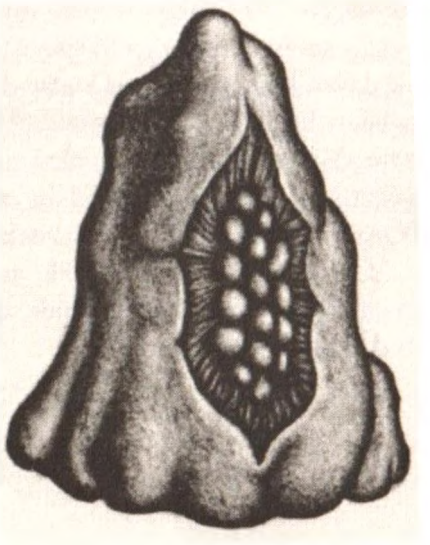
"Senin söylediğin durumda anlamanın gerçekleşmediğine, bunun bir yanlış anlama olduğuna inanıyorum ben. Hatta bunu hissediyorum. Sence de hisler, sezgiler aklın kategorileşmediği anda devreye girerek, demek sınıflandırarak analiz etmektense 'külliyen' görmemizi, nüfuz etmemizi sağlamaz mı? Akıl ayrıntıda takılır, sezgiler ise resmin bütününü gösterir."

"Yani–"

"Yanisi şu: Anlamak, karşımızdaki kişinin varlığının gerekçelerini, salt o andaki hâlini değil, o ana kadarki, o anda onu öyle kılan bütün geçmişi de kavramak demektir. İnsan iki boyutlu bir fotoğraf değil, hacmi olan bir varlıktır. Aslında şimdi şu anda konuşurken şu an ile sınırlı değiliz, başlangıç ve son şu anda değil, zira şu anda bütün bir geçmişi ve bütün bu geçmişin yöneldiği olası gelecekleri içimizde barındırıyoruz. Demek istediğim şu: Sanki bütün bir yaşamımız bu anı var kılmak için yaşanmış gibidir. Şimdi, geçmişimizin en uç noktasıdır, aynı şekilde geleceğimizin de kenarıdır; ucudur. Konuşurken de konuşan 'şimdi'de değil, 'geçmiş'i, 'şimdi'yi ve 'gelecek'i aynı anda taşıyan 'zaman'dadır; demek 'yaşam'dadır; en dar anlamında bu yaşam bizim kendi yaşamımızdır. Ama aslına bakarsan konuşan bizim yaşamımız değil, bizim aracılığımızla yaşamın kendisidir!"

"Pek anlamadım. Hele konuşmanın böylesine büyük bir sorun yumağı olabileceğini hiç anlayamıyorum. Ayrıca gereksiz de buluyorum. Abartılı da–"

"Evet, ilk bakışta, konuşmak gibi basit bir eylemin böylesine karmaşık bir şeymiş gibi ele alınması saçma. Ama ilk bakış yanıltıcı olabilir, değil mi? Sanırım sen konuşmayı tek yönlü bir aktarım olarak anlıyorsun da ondan. Hâlbuki konuşma merkezdeki bir noktadan dışarıya akıtılan bir ifade değildir. Aksine en az iki merkez noktanın karşılıklı birbirine akmasıdır. Yani 'ego'ların kendi kabuklarını çatlatması, o zırhta yarıklar açmasıdır. Konuşmak, bu anlamda insanın kendini yenmesini de gerektirir aynı zamanda. Tehlikeli bir girişimdir bu; yani konuşmak tehlikeli bir girişimdir. İnsanın kendi varlığını tehlikeye atmasıdır."

"Allah Allah, şimdi de konuşmanın tehlikeli bir şey olduğunu söylüyorsun–"

"Evet. Konuşmak tehlikelidir ve bu tehlike çoğu zaman karşımızdaki insana değil, kendi varlığımıza yöneliktir. Kendi varlığımız dediğim, bir anlamda ego. Az önce de söylediğim gibi, konuşabilmek için, ilk önce kendi egomuzda yarıklar açmamız gerekir. Aksi takdirde varlığımızın zırhı konuşmamızı engeller. Egomuzda açtığımız yarıklar, bir başkasına karşı kendimizi zafiyet içinde bırakır; korunmasız bırakır. O yarıktan varlığımızı incitecek tehditlere açık kalırız. Bir zaman, şunları söylemişti bir arkadaşım bana: 'İnsan ruhu müze değildir, her gelene açılmaz!' Çok doğru bir söz; ama ne kadar da yararsız. Çünkü söyledikleri beni bir başkasına yöneltmiyor; aksine kendi içime dönmemi, böylece de olası tehditlerden korunmamı öğütlüyor: Yalnızlık güvenlidir, ama ne işe yarar ki bu? Özgürlük, yaşam bir arada olmakta saklı olduğuna göre... Cesur olursak, açık olursak, varlığımızda sonsuz sayıda yarıklar açarsak eğer, o ölçüde sonsuz sayıda rastlantıya da kapı aralayabiliriz."

"Şu, konuşmanın karşılıklı yenilmeyi gerektirdiği konusunu biraz daha konuşalım mı?"

"Evet, hele günümüzde bunun daha da çok gerekli olduğuna inanıyorum; ayrıca bu sadece aklımla vardığım bir sonuç değil, bunu bütün varlığımla hissediyorum. Biz, kendi şişkin, hem şişirdiğimiz hem de şişirilen egolarımızı söndürmedikçe, havasını indirmedikçe, birbirimizle konuşmaya değil, sadece kendimizi anlatmaya devam edeceğiz. Öyle değil mi ya, konuşmak, en başından beri sürekli dönüp dolaşıp geldiğimiz yer gibi, karşılıklı inşa edilen bir süreçtir. Konuşmak, karşılıklı olarak vücuda getirilir, var kılınır. Bu anlamda konuşmak, yoktan var etmektir. Aslında, söylesene, niçin konuşma ihtiyacı hissederiz? Sadece kendimizi gerçekleştirmek, varlığımızı kanıtlamak için mi? Ben bunun böyle olmadığını biliyorum. Benimki bir inançtan da öte; sınayarak, hem kendimi, hem gerçekliği sınayarak vardım bu düşünceye."

"Katılıyorum sana, konuşmak insanın sadece kendisinden başlattığı bir şey değil. İki kişi konuşur."

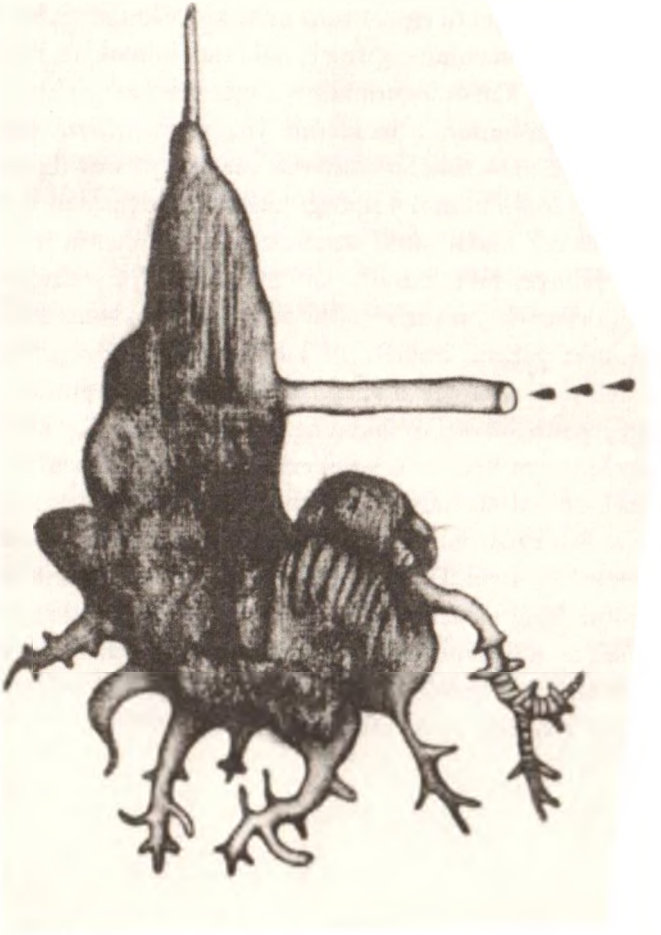
"Demek ki iyilik gibi, aşk gibi, konuşmak da aslında bize verili olan bir yetenek değil; en başından bize bahşedilmedi konuşmak. Biz, şimdilerde pek küçümsenilen insanoğlu, başardı bunu. İnsanın yaptığı her şeyden bu anlamda kendimi sorumlu tutuyor, yaptığı her şeyi yükleniyorum. İnsan, her şeye karşın, bütün o 'darlığı'na, 'zayıflığı'na ve hatta ve hatta 'aşağılık kompleksi'ne karşın yine de 'doğaüstü' bir varlıktır. Hem doğaüstü, hem de doğa dışı bir varlıktır. Doğanın dışında kalmışlığı, bu doğanın varlık koşulları içindeki gerçekten de 'absürd' varlığı onu kendi kendini aşmaya zorlamıştır. Doğada varlıklar arasında, bizim anlamamız mümkün olmasa da, var olan söyleşiden ve dışında kaldığımız o büyük konuşmadan sürgün edilmişliğiyle insanoğlu, bir sürgündedir. Bu sürgünlük hâli, insanın her şeyden önce konuşmayı kendine göre 'icat etmesini' zorunlu kılmıştır. İnsan konuşmayı yaratmıştır. Ne müthiş değil mi?"

"Evet, gerçekten de müthiş. Ama yine de biraz abartıyormuşsun gibi geliyor."

"Tahmin ederim. Konuşmanın ne denli önemli bir şey olduğunun yeterince farkında olmadığını sanıyorum. Daha sonra, konuşmayı sürgünlüğüne son vermek, en azından sürgünlük sızısını dindirmek için icat eden insanoğlu, Doğaya kulak vermek yerine, Doğadan iyice uzaklaştı. Kendine duyduğu büyük bir özgüvenle, kibirle kulaklarını Doğaya tıkadı. Artık suyun şırıltısını, denizin karaya vuruşunu, ayın ışıltısını, göğün gürleyişini, şimşeğin çakışını, yağan karı, uçan tozları, çiçek tozlarını, bunların hiçbirini dinlememeye başladı. Onlarla konuşmayı kesti ve sadece kendi yarattığı dil ile oluşturduğu konuşmaya verdi kendini. Konuşma, sürgün edilmiş olduğu Doğanın söyleşisine özeneceğine, onu reddetti. Kendi yapay dünyasına kapandı. İnsanoğlu, Doğaya boyun eğeceğine, ona egemen olmaya yeltendi. Bu mümkün değil tabii. Doğa, daha önce de söylediğimiz gibi, bizi gereksinmez. Bizi görmez bile. Nitekim biz, şimdi artık kesindir ki, kendi dilimiz içinde sıkışıp kaldık. Önceleri toplumsal bir işlev gören konuşma ve Dil, gitgide kendi içine kapandı, bireyselleşti, bireylerin dili adacıklar hâlinde, büyük bir kayadan kopan kaya parçaları gibi toplumsal dilden koptu, ayrıştı. Herkes kendi diliyle konuşuyor artık. Kendi dili herkesin kendi hücresi hâlini aldı. Dilimiz, bizi kapana kıstırdı. İcat ettiğimiz, kendimizi aşma cesaretini göstererek bir başkasına yönelme, demek kendimizden çıkma girişimi olan konuşma, en sonunda kendi içine kapanıp atomlaştı. Kimsenin konuşma balonu kimsenin konuşma balonuna değmiyor. Üstelik okunmuyor da; boş mu dolu mu, o bile belli değil. Dilin bu denli bireyselleşmesi, egonun şişkinliğinin, insanın kendi haddini bilmezliğinin bir sonucu değildir de nedir? Şişkin egoyu söndürmek, haddi yeniden bilmek gereklidir."

"Nasıl?"

"İlk önce şunu söylemeliyim ki günümüzde, özellikle günümüzde egolar şişiriliyor. Demem o ki, tıpkı bir balonun şişmesi için nasıl ağzından hava üfleniyorsa ve balon böylece şişiyorsa, egolar da dışarıdan üflenerek şişiriliyor. Ama sen de bilirsin ya, fazla hava üflenince balon pat! patlar. Günümüzde, özellikle günümüzde işte, insan sağlığına yönelik ve en nihayetinde de insan varlığına yönelik ego servisleri yapılıyor. Self servis lokantalarda, yoksa restaurant mı demeliyim, sıraya girip kendimize hazır egolar seçiyoruz sanki. Bu egolar paket hâlinde, herkesin kesesine ve kapasitesine göre, 'image-maker'ların maharetli elleriyle hazırlanıyor. Nasıl Mac ve Big Mac varsa Amerikan fast-food sanayiinde, çeşit çeşit, boy boy ego paketleri de var. İhtiyaca göre, ölçüye göre. Bu ego servislerini daha çok giyim kuşam sanayii, sinema sanayii ve düşünce sanayii yapıyor. Bu ego sanayiine göre insan kendi ihtiyacına uygun düşen, kimi zaman uygun da olmayabilir, işte o zaman psikolojik yaralanmalar ve yarılmalar baş gösteriyor, depresyonun bu denli hızla yayılarak bir tür veba salgınına dönüşmesini başka nasıl izah edebiliriz, hazır ego paketlerinin üzerinde yükselen yapay kişilikler parçalanıyor."

"Ne acayip şeyler..."

"Haklısın, çok acayip, ama işin bu kısımları da var. Daha önce de konuştuğumuz gibi, karşılıklı olarak birbirimize akmamız anlamına gelen bir konuşma inşa edebilmek için işte kendi egolarımızı mümkün olduğunca sınırlandırmalı, sınavdan geçirmeli, hakikatli kılmalıyız. Bunu yapabilmek için de sanırım egoyu şişirmek üzerine kurulu tüketim toplumunun trüklerine yüz vermemeliyiz. Egoların inşasında tüketim histerisi yaratmaya odaklanmış tüketim toplumunun yarattığı hayali ihtiyaçlardan uzak durabilecek kadar akıllı olmamız gerek. Tüketim toplumu, Dünya, tabii burada kastettiğim dünya insanların kendi elleriyle yarattığı kültür ve uygarlıktır, 'sonsuzmuş vehmi'ni yaratır; böylece de bir 'son duygusu'ndan bizi uzaklaştırır: Demem o ki ego şiştikçe şişebilir; egonun sınırı yoktur, ihtiyaçları tükenmezdir ve bu ihtiyaçlar ancak üretilen yeni ürünlerle karşılanabilir. Bu şuna benziyor: Önce ortada bir hastalık var mı, yok mu buna uyanmalıyız. Ben diyorum ki, günümüzde egemen olan kültürel gelişim, egolarımızın şişirilmesine yöneliktir. Böylece her birimiz birer adacık hâline geliriz. Demek ki öncelikle egolar söndürülmelidir; yapay ihtiyaçlardan uzak durulmalıdır. Bu da ancak tüketim histerisinin körüklediği sonsuzluk vehminden kurtulmakla olur."

"Peki öyle ama bunu nasıl yapabiliriz; sonuç olarak biz de, öyle ya da böyle, bilerek ya da bilmeyerek, bu ego teknolojisinin etkisinde kalarak bir ego oluşturmuş olamaz mıyız? Yani biz de, buna uyanmak gerekir diyenler de, bu ego yapımından payına düşeni hâlihazırda zaten almış değil miyiz?"

"Evet, haklısın. İşte sorunun tam özüne dokundun. Ne yapılırsa yapılsın herkes bu ego teknolojisinin tezgâhından geçmiştir. İşte burada her birinin dışarlıklı ve isyankâr olduğuna inandığım, daha da ötesi inanmaktan başka bir yol bulamadığım, gerçek sanatçılara bakıyorum ben: Kendi hayatlarını birer laboratuvar ortamına dönüştürüp kendi üzerlerinde deneyler yapanlara yani. Sanat, bize sonluluk, gelip geçicilik hissini yaşatır. Her şey sonludur. Kendi türümüz bile: Yani İnsanlık. Kendi gezegenimiz bile: Yani Dünya. Bu ölümlülük gerçeği, insana haddini bildiren en hakikatli gerçekliklerden biridir. Bir diğeri de zamanın düz bir çizgi izlermiş gibi bilinmeyen bir geleceğe ilerlemediği, ama aslında döngüsel bir süreç olduğu bilinci. Bunlara biraz dinlendikten sonra değinmek istiyorum. Çünkü sözcükler beni benden alıp kendi istedikleri yere götürüyorlar. Ruhum gövdemin sınırlarından çıkıyor ve beni anlamın saltık olduğu bir yoğunluğun ortasına fırlatıyor. Çok yoruluyorum."

"Haklısın, ben de çok yoruldum. Daha da ötesi, böylesine hayatın içinde kendiliğinden yaşadığımız bir şeyin, konuşmanın, nasıl olup da böylesine 'yapıntı' ve karmaşık olduğu yordu beni, kafam da karıştı açıkçası. Kabullenmek istemiyorum."

"Kabullenmek reddetmekten her zaman daha eyleme teşvik edicidir. Bunun aksi doğruymuş gibi görünse de 'Her şeye evet' demek, her şeyi bütün veçheleriyle içselleştirip, varlığımızın her gözeneğinden süzerek geçirmek, aynı zamanda her şeyi hissetmek de demektir. Ancak bundan sonra 'Bunlara hayır!' diyebiliriz. Her şey reddedilesi değildir ki, bazıları karşı koyulasıdır. 'Her şeye evet' demek, onları olduğu gibi görmek; ancak böylece bazılarını reddedebiliriz."

"Konuşmanın ucunu kaçırmasak–"

"Evet. Şimdi biraz soluklandım ve göğsümü sıkıştırmıyor artık sözcükler. Ki her biri nasıl da birer kara ok gibi varlığımda yarıklar açıyor, egomun kabuğunu soyuyor. Ben kendi üzerimde, işte böyle, ilk bakışta çılgınca gibi görünen, deneyler yaparım. İğdiş ederim kendimi; burar, sıkıştırır, buruşturur, demircinin ateşte demiri dövüp onu istediğince biçimlendireceği şekilde tava getirmesi gibi, yaşantılarla esnekleştirir, türlü biçimler alabilecek hale getiririm kendimi. Bu, bir ölçüde biçimsizleşme arzusudur da. Demem o ki, kendimi belli bir biçimin içine hapsetmek istemem; saydamlaşmak, geçirgenleşmek, su gibi olmak isterim: Gerektiğinde yansıtan, gerektiğinde içini gösteren, gerektiğinde serinleten su gibi. Ayrıca bir nehre sonsuz kereler girilir. Nehir aksa da, aynıdır çünkü. Çünkü nehir, adı üstünde, akan sudur. Akan su olmaktır nehrin özelliği. Nehir durağandır da su akar. Çevrimseldir. Döngüdür. Her neyse... Bu biçimsizleşme, dolayısıyla belli bir biçime yazgılı olmamaya çabalama, kendi dışımdaki varlıkların biçimine girme isteğinden kaynaklanır. Böyle bir yetiye sahip olmalıyım ki, böylece sınırlı bir küre olan Dünyaya sadece kendi hücremden bakmayayım; başkalarının hücrelerinden de bakayım da bir yap-boz'un parçaları gibi bütünleşerek kendini sergilesin Dünya. Parçalar bütünleşsin. Böylece, kendimin de o bütünü oluşturan parçalardan yalnızca biri olduğunu idrak edeyim. Herkes ancak bir bütünün kendi ölçülerine sahip parçasıdır. Ve şunu da ekleyeyim: bu bütün, varoluşsal anlamda böyledir, yoksa bütüne ilahi bir anlam biçmiyorum, ki zaten kimse anlam biçemez, yorumsayamaz. Aksi taktirde bütün 'bütünlük'ler ilahidir! Yani şunu diyorum, konuşabilmek, demek başka konuşabilme yeteneğine sahip olabileceklerle ilişkiye

girmek ancak ve ancak kendimi sınırlamamla, ama ne çelişkidir ki, kendimi sınırlayarak genişlememle, özgürleşmemle mümkün. Kendi dört duvarımı fark ederek özgürleşmek! İşte bence Dünyadaki konumumuz ve hiçbir ilahi anlam yüklemeden söylüyorum, yazgımız budur. Ancak bu yazgıyı idrak edersek bu yazgıya elden geldiğince karşı durabiliriz."

"Fark etmek, harekete geçmektir yani..."

"Evet. Ama burada işte insanın kendi yarattığı değerler olan ahlaki değerler, namus demiyorum, insanlar arası ilişkileri ve hatta insan-Dünya ilişkilerini düzenleyen kuralları kastediyorum, devreye giriyor. Bizim, kendi yaratıp devrettiğimiz değerlere boyun eğmemiz gerekiyor. O değerler elbette ki değişir ve mutlak değişir. Ama bu değişimin insanlar arası iletişimi doğru yönde ilerletecek, besleyecek değerler yönünde olması esastır. Başka türlü şaşkın şaşkın dolanırız Dünya yüzünde. Ki Dünyanın kabuğu çok kalındır ve kendine dokundurtmaz!"

"Demek, konuşabilmek için kabuğumuzu, hem de bilinçle, soymamız gerek, bir elmayı soyar gibi özenle soyarak, özü görünür kılmak. Böylece öz, elmanın eti, diğer özlere, ama ancak temas için bir biçimde uzanmış olan özlere, temas edebilsin ve 'temas' oluşsun. Anlamak, konuşmanın toprağı, bunun için çok bel yemeli, toprak ancak yarılarak, düzenli bir biçimde sürülerek verimli olur ya onun gibi işte, yenilmeyi gerektiriyor. Yenilmek, egonun sürekli yarılmasıdır, toprak gibi."

"Ne güzel konuşuyorsun! Bak nasıl da çok katmanlı konuşabiliyoruz seninle. Başladığın cümleyi ben tamamlayabilirim sanki; o noktaya geldik. Anlamayı karşılıklı inşa ediyoruz, konuşmanın bir öncesine geçtik. Baksana daha çok söz almaya başladın, yani sen, kendin etkin olarak sözü 'alıyorsun', demek yenilme korkusundan azat oldun artık. Böyle diyorum çünkü sen, sanırım bu sözünü edeceğim aşamayı bana ifade etme gereğini bile duymadın, fazla geldi bu sana, belki de bu fazlalığın benim seni anlayamadığım imasını yapacağını bile düşünmüş olabilirsin haklı olarak, nasılsa ben senin bunu bana söylemeni gereksiz kılacak biçimde seni anlayacağımdır, ne büyük bir huzur ve kıvançtır bu, özün kabuğunu, yani varlığımızın düğümlendiği yer olan egoyu kat kat soyarak ortaya koyduğumuz özün çok hassas ve kırılgan olacağını sen de biliyorsun. Yenilgi, bu dediğim anlamda, egoyu söndürerek, özü, yani varlığımızın 'can'ını her türlü, iyi ya da kötü etkiye karşı korumasız kılmaktır. Nietzsche, sanırım 'Zerdüşt'te, 'Ben tavla oyununda yenilmeyi severim,' demişti. Bir arkadaşım da, âşıktım o zamanlar, ama aşkımı açıklayamıyordum, şöyle demişti, hiç unutmuyorum: 'Haklısın, bu öyle zor bir şey ki, seni kınamıyorum, anlıyorum. Çünkü kalbini çıkarıp ona sunuyorsun. Kalp çok hassastır, anında tozlanır, ona iyi bakmak gerekir. Eğer hemen kabul etmezse sunduğun kalbini, kalbin kırılır.' Söylediği doğruydu."

"Ama bu çok cesaret gerektiren, tehlikeli bir şey değil mi; özü çeşitli risklerle bire bir karşı karşıya, hem de korunmasız, bırakmak? Buna değecek ne olabilir!"

"Varlığı korunmasız açmak elbette çok tehlikeli bir şey olmaz olur mu hiç? Ama ne yapalım ki, varlık kendini esirgemeden ortaya koymadıkça, 'iyi' rastlantılara da kapısını kapatır; içe kapanır ve en nihayetinde kendini diğer varlıklardan ayırır. Ayırmakla kalsa iyi; bir de Varlığa karşı kayıtsız, eski deyişle lakayt olmak var ki, bu insanın ham olması demektir. Demek ki, aslında konuşma çabası, ki anlamayı öngerektiriyor, insanın kendi kendisiyle ilgili bir çaba esasında. Çünkü ancak anlayarak kendi varlığını genişletebilir. Dünyayla daha anlamlı ve hakikatli bir ilişki kurabilir. Demek ki, konuşmak öncelikle konuşanı ilgilendiren ve aslında, esasına bakarsak, onda başlayan ve maalesef çoğunlukla onda biten bir olgunlaşma girişimidir. Yoksa anlaşılmayı bekleyerek anlama çabasında olmak da, belki sana haksızca bir yargı gibi görünebilir ama, hamca bir davranıştır. Bir insan anlaşılmayı talep ederek, karşılığını bekleyerek anlamaya çalışmamalı. Hem zaten karşılıklılık yasası, bana hep ölçüyü, çoğu zaman da tartıyı hatırlatıyor. Aldığın kadarını vermek ya da tersi. Kim bilebilir ki, almayı hak ettiğini sandığı kadar verdiğini? Anlamak, karşılığı beklenilmemesi gereken bir haldir. Zaten anlamak, başlı başına, ilk önce, anlamaya çalışanı ilgilendirir. Varlığını olgunlaştırma çabasıdır bu, ki bundan daha büyük bir kazanç olabilir mi? Çünkü ancak anlamaya çalışarak varlığımı zorlayıp onu olgunlaştırabilirim ve ancak böylece Dünyayla konuşabilir ve varlığımın Dünyada doldurduğu yeri bulabilirim. Ki bunu anlamaya yaklaşmak bile ne büyük huzur ve kıvançtır. Burada aklıma son zamanlar-

da hep Mevlânâ geliyor. Diyor ki Mevlânâ: 'Senin kabın küçükse deryanın bunda suçu ne?' Biraz da bunun üzerine konuşmak istiyorum seninle. Çünkü Varlığın kabı, bir ölçüde Dünyada durduğumuz ve doldurduğumuz o efsunlu yer anlamına da geliyor."

"Sanıyorum, insanın kabı demekle, Varlığın bu Dünya yüzünde doldurduğu yer ve bunun bilincine sahip olmak kastediliyor. Varlıklar arasında bir varlık olunduğunun bilinci, ki bunun için de insanın kendi kendisini yansız bir tutumla ele alabilmesi, bunu yapabilmek için de öncelikle çevresindeki varlıkların bilincine varabilmesi, böylelikle de varlıklar arasında kendi yerinin koordinatlarını, iyi ya da kötü, aşağı yukarı belirleyebilmesi gerekiyor. İnsan kendisinin veya başkalarının kaplarının büyüklüğünü küçüklüğünü gerçekten bilebilir mi, buna vâkıf olabilir mi?"

"Sorunun insanın kendi varlığını başkalarınınki ile kıyaslaması ve böylelikle kendi varlığının nicel bir hesaplamasını yapmak olduğuna inanmıyorum. Bu kesinlikle kayda değer bir yaklaşım değil, hatta yanlış! Kendi varlığının bilincinde olabilmek, daha önce de bunun üzerinde konuşmuş olmalıyız, insanın kendisini olgunlaştırması ve dolayısıyla bu Dünyanın, Dünyanın yüzeyinde, maalesef içinde değil, bu imkânsız işte, çünkü Dünya bizi içine almaz, çünkü Dünya bizden bihaberdir, kendi çevrimsel düzeneği uyarınca, umursamaksızın kendisini gerçekleştirir, bu düzeneğin işleyişine çomak sokulmaya yeltenildiğinde de korkunç bir tepki verir. Kant Doğadan ne çok korkardı, gök gürültüsünden ve beklenmedik Doğa olaylarından nasıl da ödü kopardı, haklıydı da, insan Doğanın devasa gücü karşısında ne kadar da acizdir, Dünyayı ilk önce doğru algılaması, sonra da, doğru ya da yanlış, onu anlamaya çabalayarak kendini olgunlaştırmaya çalışması, öncelikle yaşama karşı belirli bir tutum geliştirmesine yardımcı olur. Bunun yolu da kıyastan değil, aksine kıyastan olabildiğince uzak durarak varlıkları oldukları gibi kabul edip anlamaya ve daha sonra bu varlıklar arasında, biz görmekte

çoğu zaman aciz kalsak da, bulunan ilişkileri hissetmeye bağlıdır. Bundan dolayı sorun insanın kendi kabını büyütmeye, başkalarının kaplarıyla kıyaslamaya çalışması değildir. Sorun aslında herkesin kendine ait bir kabı olduğunu anlamasıdır."

"Ama zaten her insan kendine ait bir kapla Dünyaya gelmez mi? Yani–"

"Gelir ama böyle bir kabın bilincinde olmadan ona sahip olmak neyi ifade eder ki? İnsanların kapları, aslında Varlığın kendi Varlığının bilincinde olması demek olan bu kap, günümüzde sence doğru olarak anlaşılabiliyor mu?"

"Seni dinliyorum..."

"Anlaşılamamaktan öte, bu bir ego fetişizmine devşirilmiş durumda. Hâlbuki insan kendini ancak egosunu söndürerek, Dünya yüzünde kendi yerine eleştirel bakmaya ve onu böylece belirlemeye çalışarak önce tanıyabilir, sonra da belki anlayabilir. Anlamak da aslında çok önemli değil, zira anlamak belli bir sonuca ulaşmaya zorladığı için, baskıcı olabilir. Anlama çabası önemli, bu sürecin kendisi önemli. Ayrıca anlamak, büyük ölçüde Varlığı, her ne ise o, olduğu gibi kabul etmeyi öngerektirir. Ben diyorum ki, kimse kimsenin kabının büyüklüğüne küçüklüğüne bakmadan kendi kabının bilincine varabilseydi, onu doldurmaya yeterince çalışmış olsaydı, her şey bambaşka olmaz mıydı? Sükûnet, dinginlik ve dudaklara yerleşen ince bir tebessümle gözlerden yansıyan ironik bir bakış. İşte ben bunlara ulaşmak istiyorum. Kendi varlığımın sınırlarını fark edip, orada boyun eğmek. Kendi egomu söndürerek diğer varlıklarla hemhâl olmak, Doğanın ve Dünyanın duymamız mümkünsüz sesine, ritmine, müziğine katılmak istiyorum. Konuşmak işte böyle bir söyleşidir."

"Kap, öyleyse, insanın kendi varlığının bilincine varmasıdır. Kendini gerçekleştirdiğin kadar gerçekleştirsen, deryadan hakkına düşen kadarını almış olursun zaten. Kimse de hakkından fazlasını istemesin, hem haksız hem de komik bir duruma düşer. En acıklısı da cehaletin cesaretinden kaynaklanan ataklık değil midir?"

"Ne kadar da doğru söylüyorsun. İnsanın ilk önce kendisini bilmesi gerekir değil mi, bir başkasını anlayabilmesi için. Zaten üzerinde 'konuştuğumuz' konuşmanın imkânsızlığı gerçeğinin hem nedeni hem de çözüm yeri burası işte. İnsanın kendisini, demek sınırlarını bilerek, ama bu bilme işini sadece kendisinin belirleyerek bilmesi. Burada işte yine sanat, edebiyat, ama en çok şiir devreye giriyor, en başından söylediğimiz gibi. Şiir, insana bir başkası olabilmeyi öğretir. Hem de bunu gözümüzün hiç yaşına bakmadan doğrudan doğruya yapar. Ben kendi adıma konuşayım, kendimi anlama çabasında başkalarını anlamaya çalışarak başarılı olduğuma inanıyorum. Başka hayatları, başka varoluşları, başka koordinatlara yerleşme egzersizleri yaparak denedim. Bu egzersizler kendi üzerimde yaptığım gözü pek deneylerdi. Şimdi eğrildim, büküldüm, biçimimden koparak daha bir öz olmaya yaklaştım. Mayakovski'nin Pantolonlu Bulut'u gibi... Bulut olarak biçimden biçime girebilmek ne büyük bir özgürlüktür! Ancak başka bir biçime girerek o biçimin anlamına temas edebiliriz. Demek ki konuşmak öyle zannedildiği gibi kendiliğinden gerçekleşmiyor. Çaba gerektiriyor. İnsanın konuşmak için kendi varlığının kabuğunu yarması, varlığını zorlaması gerekiyor. Ve bunu da hiçbir karşılık beklemeden, demek anlaşılmayı beklemeden yapması gerekiyor. Gerekiyor dememe bakma: Konuşmanın doğası böyle, öncelikle konuşmaya yeltenen insanı ilgilendiriyor. Zira konuşabilmek ve bunun sonu-

cunda anlaşılmak mümkün değil çünkü. Daima sözlerle, sözlerin öncesinde kendi varlığımız ve kavrayış gücümüz, hakikat ile Dünya arasında kapanması imkânsız bir boşluk var, bir 'mesafe' var. Dünya ile Varlığımız, Varlığımız ile sözcükler, demek Varlığı tanımlama çabamız örtüşemiyor. Hep arada bir boşluk kalıyor. Bu boşluk işte bilinçli insanın farkına vardığı ve işte o lanetli andan başlayarak kapatmaya giriştiği, ama her defasında bunu başaramadığı, çünkü bunu başarmak imkânsızdır, bunun için yazdığı, konuştuğu, düşüncelere daldığı, aradığı, bulamadığı bir serüvene atılıyor. Konuşmak, konuşmanın imkânsız olduğunun fark edildiği yerde, o an başlıyor. Bir nebze olsun yaşanılan umutsuzluğa değiyor. Sanatların yegâne varoluş gerekçesi ve nedeni de insanlar arasında konuşmayı sağlama umutsuz çabasına katkıda bulunmaktan başka nedir ki sonuçta? Zaten, Dünyanın yuvarlak olduğunun keşfedildiği o lanetli bilinç anından bu yana, yaşamın düz bir çizgiyi izlemediği, aksine her şeyin çevrimsel, daha da ötesi döngüsel olduğu da bilince yükselmişti. Dünya yuvarlaktır; ve ne kadar ilerlersen ilerle yine başladığın yere dönersin. Ama aslında bu döngüsel devir, bize bir tür bilgelik de kazandırmıyor mu? Hiçbir yolun sonunda ulaşılacak ve ele geçirilecek bir hedef yoktur. Bizi bekleyen bir armağan yoktur. Sürecin kendisi, bu döngüsel hareket, Varoluşun, demek Armağan'ın kendisidir. Bu döngüsel yol, Dünyanın döngüselliği ve hiçbir yolun bir Armağan ele geçirmek kaygısıyla yürünmemesi, şu 'mutlu' sonucu da verir. Yaşam buradadır; başka yerde değil. Dolayısıyla buradaki yaşam, ancak kısıtlılığı bilindiği ölçüde zenginleştirilebilir. Bu dört duvarın farkına varmadığımız ve bunu kabullenmediğimiz sürece dört duvarın içindeki, bu Dünyadaki, buradaki hayatı da kaybedeceğiz. Bu açıdan bakıldığında insana, insan soyuna, Dünya yüzünde büyük bir acı ve umutsuzluk içinde debelenen insanoğluna

inanıyorum. Meyhanelerde vakit öldüren, gündelik hayatın koşuşturması içinde zamanın akışını unutan insana merhametle dolu bir sempati besliyorum. Bir başkasını kendi ilkelerimizin cenderesinde değerlendirmek hamlıktır. Çünkü hepimiz, öyle ya da böyle, birer tutsaktan başka neyiz ki! Bu Dünyanın bizim Varlığımızı aşan ve kapsayan ve dışlayan koşullarının karşısında bizler ancak kendimizi avutabilir, çilemizi doldurmak için edindiğimiz 'meşgale'lerle birbirimizi geliştirebilir, acımızı hafifletebiliriz. Her türlü sanat ve her sanatçı zamanın akışını yumuşattığından ötürü kutsaldır. Onlara iyi bakmak gerekir. Onlar, zamanın kekre ve zehir zıkkım akışının farkına vardığından dolayı kıstırılan ve lanetlenen onlar, laneti içlerinde taşıyarak, eserleriyle bizleri avuturlar. Çilemizi iyi ve düzgün doldurmamıza yardımcı olurlar. Bütün sanat eserlerinin, birden ortadan yok olduğunu düşünsene, ne büyük bir cehennem olurdu. Yine başa dönersek, sanat eserlerinin tek amacı 'söyleşi'dir: Bundan başkaca da önemli bir işlevi yoktur. İşte ancak bu söyleşi bilinci aracılığıyla dünyamızı geliştirebilir ve kendimizi olgunlaştırabiliriz. Ben konuşmayı, konuşabiliyorsam eğer, deniyorsam bunu, bir umutsuzluk içinde olduğum içindir bu ve ben bu umutsuzluk bilincine, hepimizin öyle ya da böyle birer tutsak olduğumuz, mahkûm olduğumuz bilincine başka insanların hayatlarını yaşamaya çalışarak erdim. Başka hayatları yaşamak bana kendi hayatımı verdi. Ama bu hayat işte her hayat gibi kırık değil midir? Öyle elbet. Başkası imkânsız. Zamanın akışını yumuşatmak! Böylece başkalarıyla, tüm varlıklarla konuşmaya çabalamak. Genişlemek. Konuşmak imkânsızdır, bu kesin. Ama işte bunun için konuşmak gerekir."

***

Bu kitabı oluşturan aynı adlı diyalog 1998 yılında *Radikal* gazetesinin pazar eki *Radikal İki*'de on beş bölüm hâlinde yayımlanmıştır.